

”JEG TROR ALDRIG, DE HAVDE SET EN FRØ FØR!”

Kvalitativ evaluering af Red Barnets Naturklubber og Familieoplevelsesklubber

Rikke Andkjær, Søren Præstholt og Søren Andkjær

”JEG TROR ALDRIG, DE HAVDE SET EN FRØ FØR!”

Kvalitativ evaluering af Red Barnets Naturklubber og Familieoplevelsesklubber udarbejdet af Rikke Andkjær, Søren Præstholm og Søren Andkjær.

November 2022.

Center for Børn og Natur.

Center for Børn og Natur er et partnerskab mellem Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, Københavns Universitet (IGN), Syddansk Universitet (IOB), VIA University College og Aarhus Universitet (DPU). Centeret er støttet af Nordea-fonden.

Fotos: Alle fotos af Rikke Andkjær, undtagen billede side 2, 6 og 18 af Red Barnet. Forsidefoto: Unsplash.com

Layout: StudioFrost.dk

Naturklubprojektet og hermed også nærværende evaluering er støttet af Nordea-fonden, Lemvigh-Müller Fonden, Ole Kirk's Fond og Friluftsrådets udlodningsmidler til friluftsliv.

NORDEA
FONDEN

Ole Kirk's Fond

LEMVIGH-MÜLLER FONDEN

INDHOLDSFORTEGNELSE

4	1. INTRODUKTION
6	2. NATURKLUBBER OG FAMILIEOLEVELSESKLUBBER UNDER LUP
7	2.1 Naturklubber
7	2.2 Familieoplevelsesklubber
7	2.3 Evalueringens formål
8	3. CASE-OMRÅDER OG DATA
10	4. AKTIVITETER OG NATUR (SPØRGSMÅL 1)
11	4.1 Aktiviteterne og natur i aktiviteterne
12	4.2 Uderum for aktiviteterne
15	4.3 Struktur i aktiviteterne
19	5. KLUBBERNES LEVEDYGTIGHED (SPØRGSMÅL 2)
20	5.1 Hvad synes forældrene er godt ved at komme i klubben?
20	5.2 Hvad oplever de frivillige har betydning for klubbernes levedygtighed?
24	6. NATURTIKKNYTNING (SPØRGSMÅL 3)
25	6.1 Børnenes naturvanthed
25	6.2 Er børnene blevet nysgerrige på naturen?
26	6.3 Kommer børnene mere ud i naturen?
27	7. KONKLUSION
28	8. OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER SAMLET
29	LITTERATUR

1. INTRODUKTION

I dette notat præsenteres resultaterne fra Center for Børn og Naturs evaluering af Red Barnets Naturklubber og Familieoplevelsesklubber. Evalueringen skal ses som et supplement til den primære slutevaluering af Naturklubprojektet foretaget af evalueringsaktøren Is It A Bird, som har fokus på konceptudvikling af fremtidens Naturklubber.

Red Barnet har som et af sine vigtige formål at opbygge "trygge fællesskaber for børn og familier i udsatte positioner" (Red Barnet, u.å.). Organisationen bruger naturen i mange af sine aktiviteter for børn og familier, hvor de arrangerer udflugter og lege i naturen, der skaber gode oplevelser og fællesskaber (Red Barnet, u.å.b). Red Barnet har gode erfaringer med at bruge naturen til at lave aktiviteter, som styrker børns trivsel og skaber gode, inkluderende fællesskaber (Red Barnet, u.å.b). Disse erfaringer ønskede organisationen at videreudvikle, og med støtte fra flere fonde oprettede Red Barnet fra 2018 en række Naturklubber i udsatte boligområder rundt omkring i Danmark (Red Barnet, u.å.a). Formålet med Naturklubberne er at give børn og familier gode, fælles oplevelser i og med naturen (Red Barnet, 2018). Selvom fokus primært er på at styrke børnefællesskaberne og give børnene mulighed for at få nye venskaber og færdigheder i trygge omgivelser, så ønsker Red Barnet også at motivere børn og familier i udsatte positioner til at bruge naturen (Red Barnet, 2018).

Center for Børn og Natur blev tilknyttet Naturklubprojektet fra begyndelsen i 2018. Det skete for at styrke samspil og udveksling af erfaringer mellem Red Barnet og andre aktører, der arbejder med børns aktiviteter i naturen. Center for Børn og Natur skulle derfor bl.a. bidrage til at indsamle og dele erfaringerne fra Naturklubberne.

I dette notat præsenteres resultaterne fra en evaluering, der har indgået i dette samarbejde. Nedenfor følger en kort introduktion til Naturklubber og Familieoplevelsesklubber samt formål med undersøgelsen. Herefter følger en gennemgang af resultaterne struktureret i afsnit, der refererer til evalueringens tre undersøgelsesspørgsmål. Nogle afsnit indeholder en eller flere anbefalinger til fremtidigt arbejde med Naturklubbernes videre udvikling eller til lignende initiativer. Grundlaget for sammenfatningen findes i selvstændigt bilag i form af tabeller med observationer, citater mv. fra den indsamlede empiri.

Stor tak til de børn, forældre og frivillige i klubberne, der har medvirket i evalueringen. Tak for jeres tid og for at give os indblik i jeres oplevelser med Naturklubber og Oplevelsesklubber – det er vigtige bidrag. Derudover tak til Bolette Willemann Jensen, Anne-Sofie Stoltz og Agnes Andkjær fra Red Barnet for samarbejde undervejs i processen.

2. NATURKLUBBER OG FAMILIEOPLEVELSES- KLUBBER UNDER LUP

2.1 NATURKLUBBER

Naturklubber drives af frivillige og er målrettet børn i alderen 7-12 år, som bor i et udsat boligområde. Igennem klubben får børn mulighed for at få oplevelser med udgangspunkt i naturen sammen med andre børn og frivillige (Red Barnet, u.å.a). Børnene mødes som udgangspunkt i klubben en gang om ugen og udforsker forskellige naturtemaer, derudover inviteres familierne med på en tur en gang om måneden (Red Barnet, 2018). Aktiviteterne har fokus på læring om naturen samt fællesskab, inddragelse og social læring. Formålet med Naturklubberne er at give børn og voksne gode, fælles oplevelser i og med naturen, og Red Barnet ønsker, at klubberne skal motivere børn og familier i udsatte positioner til at bruge naturen (Red Barnet, 2018). Der er i alt oprettet ti Naturklubber i Danmark, syv af disse eksisterer stadig og bliver forankret lokalt efter endt projektperiode.

2.2 FAMILIEOPLEVELSESKLUBBER

Familieoplevelsesklubber drives af frivillige og målrettet familier med begrænset netværk. Igennem klubben får familier mulighed for mødes med andre familier samtidig med, at de tilbringer tid sammen med deres børn (Red Barnet, u.å.c). Familierne mødes i klubben cirka en gang om måneden, hvor klubben inviterer til fælles oplevelser og aktiviteter. Formålet med Familieoplevelsesklubberne er, at børn og familier med begrænset netværk får gode oplevelser og nye venskaber i deres lokalområde. I 2022 er der 59 aktive Familieoplevelsesklubber i Danmark fordelt over hele landet (Red Barnet, u.å.c).

Familieoplevelsesklubber har ikke til formål at introducere familierne til naturen og give dem oplevelser i naturen. Men i praksis sker det dog ofte i mange af familieoplevelsesklubberne. Familieoplevelsesklubber adskiller sig fra Naturklubber ved: 1) alle aktiviteter er for familien, og 2) aktiviteterne afholdes typisk månedligt, mens der normalt er ugentlige samlinger i Naturklubberne. Familieoplevelsesklubber kan minde om de månedlige møder i Naturklubber, som afholdes for børn og deres familier.

2.3 EVALUERINGENS FORMÅL

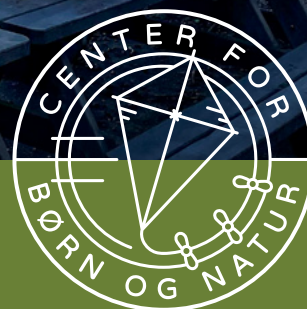
Der er i efteråret 2022 gennemført to evalueringer af Naturklubber sideløbende med hinanden. Den primære evaluering af Naturklubber blev foretaget af evalueringsaktøren Is It A Bird, og den havde som nævnt fokus på konceptudvikling af fremtidens Naturklubber.

Nærværende evaluering skal ses som et supplement til den primære evaluering, og den har særligt til formål at undersøge, hvordan natur og naturaktiviteter indgår i Naturklubbernes praksis, samt hvordan praksis eventuelt kan bidrage til at styrke børnenes interesse for natur. Det blev endvidere besluttet at indsamle erfaringer fra nogle af de Familieoplevelsesklubber, der primært anvender naturen som ramme for deres aktiviteter. Formålet med denne udvidelse af evalueringens målgruppe var at indhente erfaringer om naturaktiviteterne fra Familieoplevelsesklubber, der havde fungeret længere tid end Naturklubberne, og derfor sandsynligvis ville have et bredere erfaringsgrundlag, som potentielt kunne inspirere til Naturklubbernes videre udvikling og forankring.

Udvidelsen af målgruppen skyldes også en nysgerrighed efter mere viden om, hvad der havde gjort Familieoplevelsesklubberne levedygtige over en lang årrække. Denne viden blev anset som et vigtigt bidrag til udvikling og forankring af Naturklubberne.

Formålet blev konkretiseret i nedenstående undersøgelsessspørgsmål:

- 1) Hvad karakteriserer aktiviteterne, og hvordan indgår natur i aktiviteterne?
- 2) Hvad har gjort klubberne levedygtige over en længere periode?
- 3) Har aktiviteterne styrket børnenes nysgerrighed på naturen og motiveret dem til at komme mere ud i naturen?

3. CASE-OMRÅDER OG DATA

Evalueringen af Red Barnets Naturklubber er gennemført i perioden september 2022 til november 2022. Der er i evalueringen anvendt kvalitative metoder i form af deltagerobservationer, telefoninterviews og gruppeinterviews med frivillige. Derudover er inddraget viden fra klubbernes årsplaner med oversigter over aktiviteter for at få en bedre fornemmelse af aktiviteterne hen over et helt år.

I evalueringen indgår tre Familieoplevelsesklubber fra Jylland, Fyn og Sjælland samt en Naturklub fra Jylland. Der tre Familieoplevelsesklubber blev valgt, fordi de i nogen grad anvender naturen som ramme for deres aktiviteter og samtidig har vist sig levedygtige over en årrække. Tidspunktet for indsamlingen af data udgjorde en begrænsende faktor, idet mange Familieoplevelsesklubber skærer ned på udeaktiviteter hen over efterår og vinter. Det var eksempelvis ikke muligt at gennemføre observationer i Familieoplevelsesklubben på Fyn, hvor et gruppeinterview i stedet blev inkluderet. Tabel 1 viser en oversigt over evalueringens empiriske grundlag.

Empirien er forholdsvis sparsom, da der har været begrænsede ressourcer til at gennemføre dataindsamlingen. Når vi nedenfor fremdrager konklusioner og opmærksomhedspunkter på grundlag af det indsamlede materiale, så kan det naturligvis ikke udelukkes, at nuancerne havde været anderledes, hvis vi kunne have fulgt flere klubber, frivillige og børn over længere tid.

Vi inddrager pointer fra en sammenlignelig dataindsamling, nemlig evaluering af "Spejd med pigerne" (Andkjær, Ishøi & Andkjær, 2022), hvis resultater fungerer som reference og anvendes til at nuancere analyserne af det relativt sparsomme materiale, som det har været muligt at indsamle i denne evaluering.

I det følgende præsenteres sammenfatningen af resultater og opmærksomhedspunkter i tre afsnit, der afspejler de tre undersøgelsesspørgsmål.

TABEL 1: Oversigt over evalueringens empiriske grundlag

	Familie-oplevelsesklub i Jylland	Familie-oplevelsesklub på Fyn	Familie-oplevelsesklub på Sjælland	Naturklub i Jylland	Total
Deltager-observation	1 N = 43 17 forældre 20 børn 6 frivillige	-	1 N = 24 8 forældre 12 børn 4 frivillige	1 N = 13 7 børn 6 frivillige	3 N = 80
Telefon-interviews	2 frivillige	-	2 frivillige	1 frivillig	5 frivillige
Gruppe-interviews	-	1 N = 5 frivillige	-	-	1 N = 5
Aktivitets-årsplan	5	-	3	1	9

4. AKTIVITETER OG NATUR

(SPØRGSMÅL 1)

Hvad karakteriserer aktiviteterne, og hvordan indgår natur i aktiviteterne?

4.1 AKTIVITETERNE OG NATUR I AKTIVITETERNE

Ved deltagerobservationer og gennemgang af årsplaner ses, at aktiviteterne er karakteriserede ved at foregå udenfor og handler om at opholde sig ude og lave forskellige ting udendørs og i naturen. Under deltagerobservationerne fungerer naturen oftest som fysisk ramme for aktiviteterne, og bliver sjældent inddraget aktivt i aktiviteterne. Et eksempelvis herpå er disc golf (Familieoplevelsesklub på Sjælland), hvor aktiviteten er at spille frisbee og ramme 18 kurve placeret på en bane med stisystemer i et skovområde. Aktiviteten disc golf involverer ikke natur, naturen danner blot den fysiske ramme for aktiviteten.

Et eksempel på en aktivitet, som inddrager naturen, ses også i Familieoplevelsesklub på Sjælland. Her har de frivillige medbragt sedler med billeder af forskellige blade, og aktiviteten er, at de skal finde disse blade i skoven. Aktiviteten involverer således at rette opmærksomheden mod naturen ved at kigge på træernes blade. Der er dog kun ét barn, som deltog i denne aktivitet.

”Nu havde vi en seddel med nogle blade, man kunne finde, hvor de skulle lede efter de billeder, der var. Og det tror jeg, at vi skal bruge noget mere af. Man kan jo også udvide det og se efter fugle eller se efter træer. Man kan jo godt udvide naturoplevelsen.”

(Interview frivillig, Familieoplevelsesklub på Sjælland)

De frivillige fortæller i interviews, at de tidligere har lavet aktiviteter med inddragelse af natur såsom ture med naturvejleder og ture i skov eller ved sø, hvor de eksempelvis undersøger, hvad de kan finde i skovbunden eller i søen. En gennemgang af klubbernes årsplaner for 2022 viser, at sådanne naturaktiviteter kun udgør en lille del af klubbernes aktiviteter. I deltagerobservationer og årsplaner ses, at naturen generelt indgår i aktiviteterne ved: 1) at aktiviteterne foregår udenfor og i udendørs med naturlige elementer, og 2) at aktiviteterne foregår omkring et bålsted og er relateret til bål. Under deltagerobservationerne bliver naturen ikke inddraget yderligere i de planlagte aktiviteter, og der bliver ikke umiddelbart lagt op eller inviteret til interaktion med naturen i aktiviteterne.

Karakteristisk for dagen er, at vi laver aktiviteter udenfor. Familierne skærer græskarhoveder udenfor ved borde-bænkesæt, derudover er der mulighed for forskellige lege udenfor som gemmeleg, stangtennis og kongespil. De aktiviteter, som relaterer sig til natur, er at kløve brænde samt riste skumfiduser og lave popcorn over bål.

(Deltagerobservation, Familieoplevelsesklub i Jylland)

Under interviews giver de frivillige udtryk for, at deres fokus primært er på at opholde sig ude. De beskriver, at de forsøger at have fokus på natur, men det er ikke altid, det lykkes. Generelt ses forskelligt fokus på at inddrage naturen i aktiviteterne både mellem klubberne og mellem de forskellige klub-gange i hver klub. Der lader til at være forskel i vægten af natur mellem de to klubtyper, hvor Naturklubben synes til at vægte natur højere end Familieoplevelsesklubberne.

”Jeg vil sige, at naturen altid er omdrejningspunktet. Det er den, vi er ude i, og vi er ude i alt slags vejr. Alle aktiviteter skal kunne foregå udendørs. [...]

Nogle gange tror jeg også, at vi er udenfor uden at have så meget fokus på naturen. Og måske også nogle gange for meget i forhold til at lade de aktiviteter, vi har valgt at lave, være mere kreativt orienteret. Men det handler jo også om at finde ud af, hvor er børnene? [...] Så nogle gange er vi også bare ude, fordi det er vores rum. Og nogle gange er det også udfordrende nok.”

(Interview frivillig, Naturklub i Jylland)

”Vi bruger naturen på den måde, at når vi laver vores årsplan, så sørger vi for, at der er lidt af natur, kreativitet, mad, oplevelser. Så vi inddrager naturen lige så meget, som vi kan. Og sådan en tur, som vi lige har haft, var jo også dels i naturen, fordi det er ude. Det behøver ikke at være i en skov eller noget. Vi er i naturen nogle gange, men vi er ikke en decideret naturklub, som kun er i naturen og arbejder der.”

(Interview frivillig, Familieoplevelsesklub på Fyn)

Andkjær et al. (2022) finder, at aktiviteter med fokus på natur kan stimulere og motivere børnene til at gå på opdagelse i områdets natur frem for blot at være i den. Aktiviteter med fokus på natur kan eksempelvis være at finde eller undersøge noget specifikt i naturen såsom at

samle blade, finde og se på insekter eller bygge huler i skoven (Andkjær et al., 2022). Sådanne aktiviteter er med til at rette børnenes opmærksomhed mod naturen og lægger op til interaktion med naturen, hvor børnene kan fordybe sig og undersøge, hvad de finder. Andkjær et al. (2022) påpeger, at hvis man søger at øge børns motivation og interesse for naturen, er det ikke nok, at aktiviteterne foregår udenfor. Det er vigtigt, at aktiviteterne også har et vist fokus på natur. Andkjær et al. (2022) opfordrer til at søge inspiration til naturorienterede aktiviteter fra andre områder som eksempelvis Skoven-i-Skolen¹, aktivitetshjulet², dogme- atletik³.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKT 1

Det er hensigtsmæssigt at igangsætte naturorienterede aktiviteter i klubberne, hvis man vil stimulere børnenes nysgerrighed overfor naturelementerne i omgivelserne.

4.2 UDERUM FOR AKTIVITETERNE

I deltagerobservationerne finder aktiviteterne generelt sted i store områder med varierende grad af natur og naturlige elementer. Familieoplevelsesklubberne i Jylland og på Sjælland bliver begge afholdt i uderum, hvor der er skov og relativ høj grad af naturlige elementer. Uderummene indeholder forskellige typer bevoksning, kroge og gemmesteder samt løse genstande i form af blade, grene og sten. Disse uderum indeholder gode muligheder for at gå på opdagelse og undersøge naturen.

Uderummet for Naturklubben i Jylland er et stort åbent område, som indeholder forskellige typer bevoksning men har lav grad af naturlige elementer. Alle træer og bevoksning er plantet med afstand, hvilket gør hele området gennemsnitligt. Hele området virker nøje gennemtænkt og velholdt, hvor intet er tilfældigt eller naturligt opstået, og der er få løse genstande i form af blade, grene og sten. De små områder med bevoksning skaber ikke aflukkede kroge og er ikke tætte nok til, at man kan gemme sig. Uderummet her giver begrænsede muligheder for at gå på opdagelse i naturen.

Det skal dog nævnes, at Naturklubben i Jylland er rykket væk fra deres oprindelige klubsted pga. ombygning, og det oprindelige klubsted har mere natur. Generelt for Naturklubber gælder, at der er naturvejleder med ude og vælge lokation, når der oprettes en ny klub. Valg af lokation er begrænset af den præmis, at det skal være muligt for børnene selv at gå hen til klubstedet, dvs. maksimalt ti minutters gang fra deres hjem.

Evalueringen af "Spejd med pigerne" viser, at uderummet, hvor aktiviteter afholdes, har betydning for børns mulighed for at blive optaget af og nysgerrige på naturen (Andkjær et al., 2022). Uderum med naturlige elementer er en forudsætning for, at børnene har mulighed for at gå på opdagelse i og undersøge naturen, og børnenes interesse for naturen synes at blive stimuleret, når uderummet indeholder flere og forskellige naturelementer.

På trods af, at uderummene særligt i Familieoplevelsesklubberne indeholder muligheder for at udforske naturen, er der få børn, som udviser interesse for naturen eller går på opdagelse i naturen på egen hånd under deltagerobservationerne.

¹ <https://www.skoven-i-skolen.dk/>

² <https://skoleidraet.dk/idraetsfaget/omraader/inspiration-og-materialer/teori-og-didaktiske-modeller/aktivitetshjulet/>

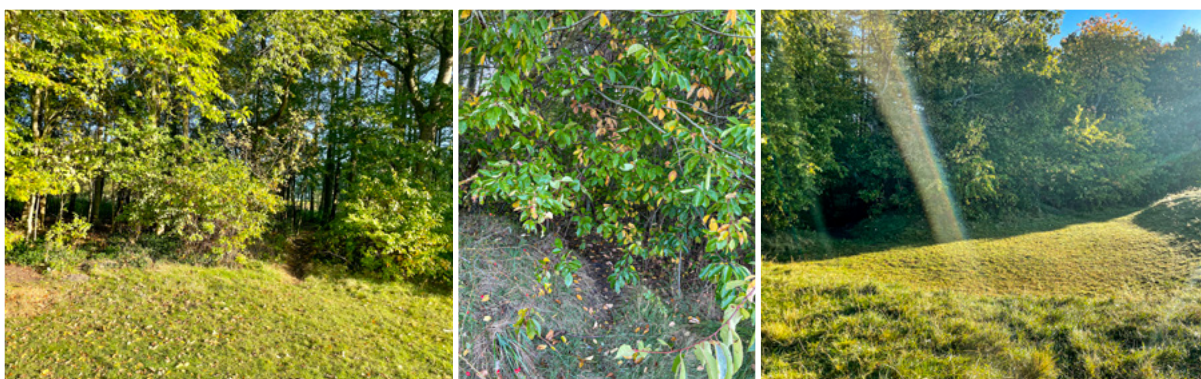
³ <https://naturstyrelsen.dk/naturoplevelser/aktiviteter/dogmeatletik/>

Billedkollage: Eksempler fra uderummene, hvor aktiviteterne fandt sted i Familieoplevelsesklubberne i Jylland og på Sjælland under observationerne.

Billedkollage: Eksempler fra uderummet, hvor aktiviteterne fandt sted i Naturklub i Jylland under observationerne.

Billedkollage: Eksempler hvor vegetationen og terrænet skaber afskærmede kroge og niches.

Langs skovstykket er der mange åbninger, som inviterer til at gå på opdagelse, og inde i skovstykket er der flere gode kroge og gemmesteder. Men kun enkelte børn bevæger sig ind i skovstykket. To drenge går væk fra de andre og ind i skovstykket og er optagede af en fantasileg, de opbygger gennem deres verbale samtale. De har ikke øje for eller opmærksomhed på den omkringliggende natur. De følger stierne igennem skovstykket, og går relativt hurtigt ud igen.

(Deltagerobservation, Familieoplevelsesklub i Jylland)

Andkjær et al. (2022) finder endvidere, at det har betydning for børnenes optagethed af aktiviteter og for deres lyst til at undersøge naturen, at de ikke bliver forstyrret af andre aktiviteter, legerum eller børn. Her understreges vigtigheden af, at uderummet er afgrænset og afskærmet fra omgivelserne således, at det opleves som et rum i rummet. Denne erfaring ses også i interviews med frivillige i Naturklubben. Her oplever de frivillige, at det har positiv betydning for børnenes deltagelse og fordybelse i aktiviteterne, når aktiviteterne afholdes i et mindre og afgrænset område. De beskriver, at der i et afgrænset og afskærmet område forekommer færre forstyrrelser udefra. Ydermere synes et afgrænset område i højere grad at inspirere til, at børnene går på opdagelse og udforsker området, de er i. Uderummet formodes at have særlig stor betydning for Naturklubberne, fordi det er en ramme for Naturklubberne, at de er i nærområdet, mens Familieoplevelsesklubberne ikke har en fast base, men tager ud på forskellige ture.

"De fysiske rammer betyder meget. Altså det med at udforske, det tror jeg bedre, børnene kan rumme, når hele verden ikke er åben. [...] For de vil gerne ud-

forske, og de gør det også. Men det kan godt være, at de nogle gange skal guides lidt i retning af ikke at blive overstimuleret af alle de andre ting og alle de andre børn, som ikke er i klubben, fordi det er jo deres venner fra skolen. Jeg tror hver eneste gang, så er der enten nogle, der kører forbi, og der bliver sagt hej, og det skal der også være plads til. Men det tager deres opmærksomhed 100%, hvis vi sidder i et eller andet, og de ser nogen, de kender, så mister de fokus fra det, vi er i gang med. Så det er et meget stimulerende område på den måde i forhold til, at man altid kender nogen. Da vi var derovre, var der ikke nær så mange børn ude, når vi var der, og der var lidt mere ro til at udforske." vi var der, og der var lidt mere ro til at udforske."

(Interview frivillig, Naturklub i Jylland)

Under deltagerobservation i Familieoplevelsesklub i Jylland ses et eksempel på et mindre og afgrænset område i udkanten af et stort åbent område, som skaber følelsen af "et rum i rummet". Dette hjørne af uderummet bliver dog kun inddraget i slutningen af dagen, hvor der laves popcorn over bål.

Området omkring shelterpladsen giver fornemmelse af at opholde sig i "et rum i rummet". Det ligger i et afskærmet hjørne af det store græsareal i læ af skovstykket. Det er afskærmet fra det store græsareal af et stort træ og en aflukket side af en overdækket bålhytte. Der er indgang til skovstykket ved siden af det ene shelter, og på den anden side er der en stejl skrænt med træer og bevoksning.

(Deltagerobservation, Familieoplevelsesklub klub i Jylland)

Billedkollage: Shelterplads der skaber et "rum i rummet" jf. deltagerobservation i Familieoplevelsesklub i Jylland.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKT 2

Det er hensigtsmæssigt at afholde Naturklubber i mindre og afgrænsede uderum, som indeholder flere og forskellige naturelementer, hvis man vil øge børnenes deltagelse i aktiviteterne og lyst til at undersøge naturen.

4.3 STRUKTUR I AKTIVITETERNE

Organisering af og struktur i aktiviteterne

I deltagerobservationerne er aktiviteterne generelt nøje planlagte på forhånd. Derudover er aktiviteterne fleksibelt organiseret og giver mulighed for at afvige fra de planlagte aktiviteter og lave noget andet, som familierne har lyst til eller som giver mere mening på dagen eller i situationen. Eksempelvis er den planlagte aktivitet i Familieoplevelsesklub på Sjælland disc-golf, og her er der plads til, at familierne deltager på den måde, som de har lyst til: eksempelvis ved at gå en tur eller sidde og snakke. En fleksibel struktur bliver også fremhævet som væsentlig af de frivillige i interviews.

"Vi snakker nogle gange om, at vi skal passe på, at vi ikke laver for mange aktiviteter. Der skal være noget at komme efter, som er spændende for dem, og som de gerne vil, men der skal også være plads til, at de kan lege og være sammen, og at forældrene kan få lov at hygge sig. [...] Der skal virkelig også være plads til, at man er. Så det er sådan en god balance, der skal være både aktiviteter og frihed."

(Interview frivillig, Familieoplevelsesklub på Fyn)

"Spændet i børnene er enormt stort, både i alder og evner og hvad de har lyst til. Vores tilgang er jo meget at finde ud af; hvor er de? Det er meget at mærke på dagen, hvad der lige sådan... nogle gange har vi også haft en plan om noget, og så må vi bare indse, at det måske er for stor en mundfuld for den gruppe børn, der møder op."

(Interview frivillig, Naturklub i Jylland)

Under deltagerobservationerne ses, at de fleste klubbers aktiviteter har en løs struktur med høj grad af fri-

hed. Den høje grad af frihed betyder, at aktiviteterne bærer bræg af at være tilbud. Der er ofte i form af forskellige aktivitetsstationer, som familier og børn selv kan bestemme hvorvidt og hvor længe, de har lyst til at deltage i. Ydermere er det karakteristisk, at aktiviteterne sjældent bliver tydeligt præsenteret, igangsat og afsluttet. I deltagerobservationerne ses, at børn og familier går til og fra og deltager sporadisk i aktiviteter med lav grad af struktur.

Opstarten og afslutningen på dagens tur markeres ved busturen frem og tilbage. Familierne bliver ikke præsenteret for de mulige aktiviteter, og de står lidt uden helt at vide, hvad de skal. De frivillige uddeler frisbee's og kort ud over disc golfbanen til familierne. Der er ikke yderligere introduktion til aktiviteten, og det er mit indtryk, at mange familier ikke er helt klar over, hvad de skal – og jeg ved det faktisk heller ikke. Nogle kaster med frisbee ud i luften uden mål, mens andre går hen til den nærmeste kurv og øver sig i at kaste til måls. En frivillig tager en gruppe børn med rundt på banen og spiller disc golf. En del af familierne ender med at gå en tur på stien i skoven, og en mor bliver siddende og taler med en frivillig.

(Deltagerobservation, Familieoplevelsesklub på Sjælland)

Der er ingen fælles opstart på dagen, og dagens aktiviteter bliver ikke præsenteret for børnene. De frivillige går i gang med at gøre klar til forskellige aktiviteter; stiller trylledej og maling frem samt gør klar til bål med brænde, brændekløver og tændstål. Børnene følger de frivillige eller leger på legepladsen. [...] De frivillige står ved forskellige aktivitetsstationer, som børnene kan komme til. Aktiviteterne bliver ikke introduceret hverken som opstart eller undervejs, når nye aktiviteter går i gang. Jeg er i tvivl om, hvorvidt børnene ved hvilke aktivitetsmuligheder, der er. De kan jo gå rundt og se, hvad der laves de forskellige steder, men ikke alle aktiviteter er lige tydelige som eksempelvis at lave gnister og tænde ild med tændstål. [...] Aktiviteterne fremstår som tilbud, som børnene kan opsøge og deltage i. Børnene går løbende til og fra aktiviteter og på legepladsen.

(Deltagerobservation, Naturklub i Jylland)

Familieoplevelsesklubben i Jylland adskiller sig fra de andre klubber ved at have en høj grad af struktur i aktiviteterne. Her lader strukturen til at guide familierne igennem dagen således, at ingen er i tvivl om, hvad de skal. Her er eksempelvis en tydelig opstart og afslutning på dagen i form af goddag- og farvel-leg, og derudover bliver de planlagte aktiviteter introduceret samt igangsat og afsluttet af de frivillige. På denne måde er der en tydelig overgang mellem aktiviteter og mellemrum. Deltagerobservationen i Jylland viser, at familierne deltager aktivt og bliver optagede af og engagerede i aktiviteter, hvor der er en høj grad af struktur. Om eftermiddagen ses løsere struktur i aktiviteterne, hvor der er tilbud om flere forskellige aktiviteter (bål, skumfidus og popcorn) uden, at de bliver introduceret eller igangsat. Her ses, at børn og familier går rundt mellem de forskellige aktiviteter, hvor de deltager lidt det ene sted for derefter at gå videre til det næste. Det kan tolkes som, at en vis grad af struktur i aktiviteterne kan medvirke til at øge børnenes deltagelse og engagement i aktiviteterne.

Udskæring af græskar foregår udenfor ved et langbord, hvor en frivillig fortæller, hvad de skal gøre og viser dem, hvordan man kan skære og lave forskellige ansigter i græskarret. Græskar og knive fordeles mellem børn og forældre. Familierne går med det samme i gang og er meget koncentrerede og optagede af aktiviteten. De deltager i aktiviteten i lang tid og bruger tid på at skære deres græskar, og alle bliver i aktiviteten og laver deres græskar færdigt. Undervejs taler familierne sammen om deres eget græskar og hvad de skal gøre, og de kommenterer også på andres græskar og spørger hinanden til råds. Under hele aktiviteten summer bordet af snak og grin.

(Deltagerobservation, Familieoplevelsesklub i Jylland)

Mellemrum mellem aktiviteterne

I deltagerobservationerne ses, at alle klubber har indlagt mellemrum mellem aktiviteterne, hvor børn og familier kan gøre, hvad de har lyst til. I disse mellemrum er der fri leg, hvor børnene har mulighed for selv at gå på opdagelse eller bygge videre på de aktiviteter, de frivillige har sat i gang. Andkjær et al. (2022) finder, at fleksibilitet i og mellemrum mellem aktiviteter giver mulighed for, at børnene kan lege og udforske på egen hånd og fordybe sig i, hvad de møder. Under deltagerobservationerne er

der dog få børn og familier, som udforsker området og går på opdagelse i naturen på eget initiativ.

Evalueringen af "Spejd med pigerne" viser, at vokseninitierede aktiviteter kan anvendes som middel til at skabe aktivitet og interesse for naturen, og ydermere kan de fungere som afsæt til, at børnene bliver nysgerrige og får lyst til at undersøge naturen (Andkjær et al., 2022). Det kan forstås sådan, at mellemrum skaber mulighed for at gå på opdagelse i og udforske naturen, men tilstedeværelsen af natur er ikke i sig selv nok til at vække børnenes interesse og nysgerrighed – børnene har brug for hjælp til at få øje på og gå på opdagelse i naturen. I tråd hermed viser deltagerobservationerne, at det fanger børnenes interesse, når de bliver inviteret med til at undersøge naturen.

I pausen, efter vi har spist kage, tager jeg et af de medbragte forstørrelsesglas frem og forsøger at få nogle børn med og finde insekter i bevoksningen. Ingen børn har særlig interesse heri, så jeg finder en bænkebidder og putter i forstørrelsesglasset og viser til nogle af børnene. Særligt én pige bliver meget begejstret og optaget af bænkebidderen. Hun får først sine søskende og derefter en frivillig med ud at finde flere insekter. Den frivillige opfatter pigens nysgerrighed og begejstring og tager hende med hen for at vende sten og fortæller om, at man tit kan finde dyr under sten og grene. De finder flere dyr, som de putter i forstørrelsesglas og kigger på. Pigen er så begejstret og vil gerne vise frem, og det får flere børn og forældre til at blive interesseret.
(Deltagerobservation, Familieoplevelsesklub på Sjælland)

Eksemplet viser, at pausen i form af mellemrummet mellem aktiviteter giver mulighed for selv at finde på noget og gå på opdagelse. Derudover viser det, at interesse for naturen kan opstå ved, at børnene bliver inviteret ind i naturens verden, og at interesse for naturen kan smitte og brede sig til andre. Mellemrum mellem aktiviteter giver således mulighed for, at børnene kan gå på opdagelse og fordybe sig i, hvad de møder. Ydermere ser det ud til at virke godt, når den frivillige går foran selv – f.eks. finder en bænkebidder som i eksemplet – og undersøger og fortæller. Det kan stimulere børnenes interesse for naturen.

Det tilfældigt opståede

Under deltagerobservationerne ses, at børnenes interesse for naturen oftest opstår spontant og afledt af, at der sker noget tilfældigt, som fanger børn og voksnes opmærksomhed.

Pludselig finder en frivillig en frø, og alle børn samler sig omkring hende. De er alle meget optaget af frøen. En anden frivillig fanger frøen og puttet den i forstørrelsesglasset. Alle børn vil gerne se! Da alle har kigget i forstørrelsesglasset, siger den frivillige; "Kom vi går ind i midten". De går ind til en rund fliseplatform i midten af amfiteatret, og sætter frøen fri. Alle børn står i en rundkreds om frøen og er fuldt optagede af at følge frøen på dens vej væk. Den hopper ud mod kanten af fliserne, og børnene følger den begejstret og hviner og snakker i munden på hinanden. Alle børn på tværs af alder har fokus på og er meget optagede af frøen. Det er den eneste gang, hvor alle børnene samles om noget og deler interesse og begejstring.

(Deltagerobservation, Familieoplevelsesklub på Sjælland)

"Jamen det er jo sådan nogle ting, hvor man ligesom tager, hvad sker der nu og så agerer man efter det. [...] Jeg tror aldrig, de havde set en frø før!"

(Interview frivillig, Familieoplevelsesklub på Sjælland)

Eksemplet viser, at det er væsentligt, at de frivillige er opmærksomme på at opfange pludseligt opståede ting i naturen som eksempelvis en frø, der dukker frem. Derudover viser deltagerobservationer og interviews, at når de frivillige opfanger og går med på børnenes spontane interesse for noget, de ser eller møder, så giver det ofte anledning til yderligere undersøgelse af eller samtale om naturen.

Dagen er slut, og vi går mod busserne. En pige kommer hen til mig og siger: "Ej se!" og peger på en trækrone, som adskiller sig fra de omkringstående træer ved at have blade med forskellige farver. "Se hvor flot! Har det ikke mange farver?" Vi taler om, hvilke forskellige farver, vi kan få øje på i træets blade, og hvorfor træets blade ser sådan ud og om årstider.

(Deltagerobservation, Familieoplevelsesklub på Sjælland)

"Vi var inde i skoven, fordi der var en, der så, at en svane fløj imod nogle træer. Vi hørte den baske med vingerne, da den fløj imod træerne. Vi var mange, som gik derind, og så stod vi og snakkede lidt om svanen, om den nu kommer videre, og om den kan flyve. Men det er sådan noget, der pludseligt opstår, fordi vi havde jo ikke nogen planlagte ting derinde denne dag."

(Interview frivillig, Familieoplevelsesklub i Jylland)

Billedkollage: Fra deltagerobservation i Familieoplevelsesklub på Sjælland, hvor de fandt en frø.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKT 3

Det er hensigtsmæssigt, at organiseringen af aktiviteterne er fleksibel med balance mellem struktur og frihed, hvis man vil øge børnenes deltagelse, engagement og mulighed for at gå opdagelse i naturen.

Det er vigtigt at være opmærksom på tre punkter i aktiviteterne, hvis man vil øge børnenes nysgerrighed på naturen:

- **Det planlagte:** at introducere, igangsætte og afslutte aktiviteterne.
- **Mellemrum:** at aktiviteterne har indlagt mellemrum, som giver mulighed for, at børnene kan gå på opdagelse og fordybe sig i, hvad de møder.
- **Det tilfældigt opståede:** at de frivillige er klar til at forfølge, intervenere og støtte op om det, der opstår tilfældigt både under og i mellemrummene mellem aktiviteter.

5. KLUBBERNES LEVEDYGTIGHED

(SPØRGSMÅL 2)

Hvad har gjort klubberne levedygtige over en længere periode?

Den besøgte Naturklub har været succesfuld i forhold til at tiltrække frivillige, og den har således et potentiale til at kunne blive forankret efter projektet Naturklubber udløber ultimo 2022. De valgte Familieoplevelsesklubber har alle vist sig levedygtige over en årrække. Nedenfor ses nogle af de forhold i relation til aktiviteterne, som de frivillige og forældrene vurderer som vigtige for klubbernes levedygtighed på længere sigt.

5.1 HVAD SYNES FORÆLDRENE ER GODT VED AT KOMME I KLUBBEN?

I uformelle samtaler med forældre i familieoplevelsesklubberne fortæller forældrene om, hvad de godt kan lide ved klubben, og hvorfor de vedbliver at komme i klubben. Forældrene giver udtryk for, at de er med i klubben, fordi de gennem klubben kan give deres børn oplevelser, som de ellers ikke har mulighed for at give dem. Derudover beskriver forældrene, at klubben giver anledning til, at de kommer ud og laver aktiviteter sammen med deres børn og er sammen med andre familier. Forældrene vægter, at de som familie er sammen med andre familier, og heri ligger også, at deres børn er sammen med andre børn, og at de selv er sammen med andre voksne. Forældrene fortæller, at det er rart at få oplevelser sammen med andre familier, og være sammen med andre om at være på tur eller lave aktiviteter, da det giver en oplevelse af at være en del af et fællesskab.

En forælder forklarer, at han går i klubben for at give sin søn oplevelser. "Det er børnene, klubben er for. Det er for børnene, man som forældre kommer i klubben." Her kan han være sammen med sin søn og laver aktiviteterne sammen med ham.

(Deltagerobservation og uformel samtale med forælder, Familieoplevelsesklub i Jylland)

En forælder fortæller, at klubben bliver en månedlig tradition. "Så kommer vi på tur, og det gør vi ikke ellers. Det giver en indre tilfredshed af give sine børn mulighed for at komme ud at opleve noget." For ham er deltagelse i klubben en god måde at give sin søn oplevelser på.

(Deltagerobservation og uformel samtale med forælder, Familieoplevelsesklub i Jylland)

Forældrene angiver således primært tre forhold som havende positiv betydning for, at de vedbliver at komme i klubben: 1) at børnene får oplevelser, som de ellers ikke får, 2) at komme ud og være sammen med andre, og 3) at være en del af et fællesskab.

5.2 HVAD OPLEVER DE FRIVILLIGE HAR BETYDNING FOR KLUBBERNES LEVEDYGTIGHED?

I interviews med frivillige angiver de forskellige forhold, som de oplever, har betydning for klubbernes levedygtighed.

Forhold der udfordrer klubbernes levedygtighed

I Familieoplevelsesklubberne beskrives særlig forhold, der er relateret til forældrene som en udfordring. Det kan eksempelvis være forskelle i nationaliteter og sprog i forældregruppen, som gør det udfordrende for at tale sammen. Andre klubber beskriver, at forældrenes indbyrdes forhold til hinanden kan påvirke gruppen, særligt hvis nogle forældre er uvenner. Det kan også være forskelle i forældrenes fysiske formåen, som opleves begrænsende for klubbens aktiviteter, fordi det skal medtænkes, at forældre, som ikke kan gå ret langt, også skal kunne deltage.

"Der er også en spredning på, hvad forældrene kan, fordi der er faktisk flere af forældrene, der går dårligt, hvilket jo giver os nogle begrænsninger. Det kan jeg mærke, det er måske den største begrænsning eller den begrænsning, som jeg synes, er mest vanskelig at håndtere. Fordi altså hvis vi gerne vil ind i en skov, og vi skal gå 1,5 km før, vi kommer til et sted, som er spændende. Det kan de bare ikke. Og der skal jo også være noget for dem at lave der, kan man sige. De skal jo kunne sidde ned, og de skal have tæppe med. Den del af det, kan jeg mærke, det ville være nemmere, hvis de alle sammen kunne gå en rask tur. [...] Så i vores klub er det primært det der med, at vores radius er ikke så stor, når vi kommer ud et sted."

(Interview frivillig, Familieoplevelsesklub på Sjælland)

I Naturklubben beskriver de frivillige særligt tre forhold, som kan være udfordrende for aktiviteterne; 1) børnene kommer sjældent til aftalt tid og er ikke stabile i deres fremmøde, 2) børnene er uvante med at være ude og er ikke klædt på efter vejrforholdene, og 3) børnene er uvante med at være på tur. De frivillige oplever, at der er variation i børnenes fremmøde, og det er forskelligt fra gang til gang hvor mange og hvilke børn, der kommer i klubben. De ved sjældent på forhånd hvem, der kommer, og aktiviteterne må tilpasses i forhold til den børnegruppe, som møder op på dagen. Det stiller særlige krav til de frivillige, som må være fleksible og omstillingsparate. Derudover ankommer børnene ofte drypvis i løbet af den første time af klubben. Dette kan vanskeliggøre en fælles opstart for klubmødet og aktiviteterne samt muligheden for at tage på ture. Variation i børnenes fremmøde og ankomsttidspunkt beskrives som et vilkår og løbende arbejds punkt for klubben. Derudover oplever de frivillige, at børnene ofte møder op uden at være klædt på til at opholde sig ude, hvilket er en tilbagevendende udfordring for at lave aktiviteter udenfor. Endvidere oplever de frivillige, at børnene er uvante med at være ude i naturen og være på tur, og børnene har derfor brug for en del guidning i, hvordan de skal opføre sig, og hvad de må og ikke må.

“Vores udfordring har faktisk været, at det er rigtig svært at tage børnene med på tur i forhold til, hvordan man opfører sig, når man er væk fra det kendte område. Så det er noget, vi gør i rigtig små bider. Så går vi herhen, og så går vi hjem igen, og så næste gang går vi lidt længere. For vi ville så gerne gå langt med dem, men det er nogle gange lidt svært at holde styr på dem. Det er jo nogle ting, hvor de skal lære grænserne; hvad må man, og hvad må man ikke? Man løber for eksempel ikke væk, når man er på vej som gruppe ned til en sø, selvom du kender området bedre, end jeg gør. Og sådan hvad er grænserne i naturen? Hvad er farligt? Kan man komme til skade i naturen? Så det er meget med at sætte rammerne, når man er på tur, og det er lidt svært nogle gange. [...] Jeg tror, at man lidt har taget for givet, at selvfølgelig kan de gå ned til en sø. Men det fandt vi bare ud af, at det skulle gøres på en anden måde end bare at gå derned. Vi har gjort noget, men så trækker vi os lidt tilbage igen, og så prøver vi igen lidt senere. Det skulle introduceres langsommere, måske med at tage nogle ting med til klubben først.”

(Interview frivillig, Naturklub i Jylland)

I Naturklubben angiver de frivillige aldersspredning i børnegruppen som et forhold, der stiller særlige krav til de frivillige. Spredningen i alder kan både opleves som en udfordring og en fordel. Udfordringen kan være at lave aktiviteter, som henvender sig til hele børnegruppen, fordi det kræver, at de frivillige planlægger aktiviteter, som indeholder forskellige sværhedsgrader og niveau af udfordringer. De frivillige har erfaret, at det virker godt, når de differentierer aktiviteterne eksempelvis ved, at de store børn får tildelt særligt ansvar og lærer fra sig til de mindre børn, og her kan aldersspredning opleves som en fordel.

"Vi har været tvunget til at bygge forskellige lag oven på aktiviteterne for at inkludere alle børnene. Vi lægger en grundplan til, at alle dem på 6 til 8 år, de kan den her aktivitet. Fordi vi kan tydelig mærke, hvis vi har lavet en aktivitet, der er for svær, så trækker de små sig med det samme og begynder at fjolle og løbe væk. Så udgangspunktet er altid at lave ligesom den laveste fællesnævner, og så er vi nødt til at have nogle lag sådan, at de store drenge på 10-12 år ikke keder sig. Det er enormt svært, og det er tit ikke muligt, men så forsøger vi altid enten at kunne give de største en ekstra opgave eller et yderligere ansvar, de kan påtage ved at sørge for nogle ting eller hjælpe en voksen. For ikke at tabe dem. For ellers så ender de med bare at sidde for sig selv. Man kan mærke på dem med det samme, hvis de ikke er interesserede."

(Interview frivillig, Naturklub i Jylland)

"Det kan være supergodt, hvis man kan få de store børn til at lære fra sig og sige, det kan godt være, du ikke synes, legen er så sjov, men du får et ansvar for at hjælpe. Fordi de får også nogle gode oplevelser af at kunne vise, at de kan lære en anden det, de kan eller det, de har lært. De drenge, der var meget bål-interesserede, de fangede det med at bruge tændstål rigtig hurtigt, og de har bare været helt vildt gode til det. Hvor de mindre børn måske ikke helt har motorik eller styrke eller teknikken til det, og så kan de store drenge lærer det fra sig. Og så har det en styrke."

(Interview frivillig, Naturklub i Jylland)

Forhold der fremmer klubbernes levedygtighed

På tværs af klubberne angiver de frivillige forhold, som de oplever, virker fremmende for klubbernes levedygtighed. I relation til frivilligruppen fremhæves et godt samarbejde indbyrdes og forskellighed mellem de frivillige som forhold med positiv betydning for klubbernes levedygtighed. Forskelle i alder og interesser blandt de frivillige beskrives at bidrage til variation i aktiviteter, det skaber fornyelse og udvikling og medvirker samtidig til at opretholde klubbens eksistens over tid. Derudover synes det at have stor betydning for den enkelte klubs levedygtighed særligt blandt Familieoplevelsesklubberne, at der er enkelte gennemgående frivillige over tid i frivilligruppen. Desuden har flere klubber gode erfaringer med, at én eller to frivillige er overordnede klubledere for alle klubbens arrangementer og aktiviteter.

"Jeg tror, at noget, der betyder rigtig meget, det er, at vi frivillige arbejder godt sammen. [...] Og så har vi været nogle gennemgående figurer. Nu er vi jo næsten alle over 70 år, og vi kan jo ikke blive ved, men vi vil bare ikke slippe det, uden vi ved, at der er nogen, der ligesom kan bære det videre. Så vi vil gerne have nogle yngre med i vores klub. Når de yngre er med, så er der en helt anden måde at være sammen med ungerne på. Det er meget mere leg på en lidt mere ungdommelig måde. Og det giver noget rigtig godt. Vi har også haft unge, der sådan lige var i slutningen af gymnasiet. Dem har vi kort tid, men det er rigtig fint, og børnene elsker dem og kan spejle sig i dem. Og så er der okay, de kun er der 1 år eller 2, fordi det giver noget fornyelse i klubben."

(Interview frivillig, Familieoplevelsesklub i Jylland)

I relation til aktiviteterne har de frivillige gode erfaringer med at lave simple arrangementer med få aktiviteter og med indlagt tid uden aktiviteter. Derudover er det de frivilliges erfaring, at en blanding mellem kendte samt nye og forskellige aktiviteter fungerer godt. De beskriver, at det er genkendeligt og trygt med kendte aktiviteter, mens nye aktiviteter udfordrer og kan give børn og familierne oplevelser med, at de kan mere, end de måske troede. Desuden giver de udtryk for, at forskellige aktiviteter fordrer forskellige kompetencer, hvilket giver mulighed for, at alle på et tidspunkt oplever at lykkes med eller være god til noget. Bål aktiviteter fremhæves som aktiviteter, der fungerer godt, og altid er en succes i

klubberne. Endelig oplever de frivillige, at det fungerer godt med balance mellem struktur og frihed i aktiviteterne. Generelt lader familieoplevelsesklubberne til at vægte en højere grad af frihed i aktiviteterne end Naturklubben, hvor der synes at være behov for en tydeligere struktur, idet aktiviteterne primært kun er for børnene. De frivillige beskriver, at børnegruppen har brug for rammer for samvær og aktiviteter, og de har behov for at blive guidet og få hjælp til, hvad de skal lave, og hvordan det skal foregå.

”Struktur er faktisk det, der har virket rigtig godt. At skabe nogle faste trygge rammer for, hvad gør vi, hvornår. Og det er umiddelbart også det, vi forsøger at opretholde og introducere, når vi starter, hvad er der, hvad skal vi i dag. Også fordi de spørger altid ”Hvem bestemmer? Og hvad skal vi lave?” [...] Jeg tror den ramme omkring aktiviteten er supervigtig, og det er det, der har virket. For lige så snart der ikke er en voksen, som sætter rammerne, så løber de rundt og leger indtil nogen ligesom stopper dem. Der er ikke den der; jeg sidder stille og venter indtil en voksen, fortæller mig, hvad jeg skal gøre.”

(Interview frivillig, Naturklub i Jylland)

”Vi har også sådan måske skulle lære at give lidt slip og give plads til de der; Orv du fandt en bille, den er ret sej, hvad kan den? Og så har vi med vilje arrangeret ture, hvor det har været organiseret, at der skulle være plads til det. Så er vi gået ned til de små søer, der er et skovområde, hvor der har været plads til at udforske de der ting og lidt mere sådan; Hvad kan skoven? Hvad kan vi finde her?”

(Interview frivillig, Naturklub i Jylland)

I relation til aktiviteterne ses der sammenfald mellem nogle af de forhold, som de frivillige peger på, har positiv betydning for klubbernes levedygtighed, og hvad der er observeret omkring aktiviteterne (jf. afsnit 4.3). Tid uden aktiviteter er overlappende med mellemrum, mens balance mellem struktur og frihed er overlappende med fleksible aktiviteter. Disse forhold relateret til aktiviteterne synes således til at være særlig relevante at medtænke, hvis man vil gøre klubberne levedygtige over en længere periode. Det kunne være et opmærksomhedspunkt at udpege en person (intern eller ekstern), som kan understøtte, at de frivillige i klubberne får gjort de ting, som de selv har fremhævet som betydningsfulde for klubbens levedygtighed.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKT 4

Det er hensigtsmæssigt at udpege en person (intern eller ekstern), som kan understøtte, at de frivillige i klubberne får gjort de ting, som de selv har fremhævet som betydningsfulde for klubbens levedygtighed.

6. NATUR- TILKNYTNING

(SPØRGSMÅL 3)

Har aktiviteterne styrket børnenes nysgerrighed på naturen og motiveret dem til at komme mere ud i naturen?

6.1 BØRNEGENES NATURVANTHED

Generelt lader de deltagende børn og familier i klubberne til at have en lav grad af tilknytning til naturen; de synes at være uvante med at opholde sig i naturen og kommer ikke umiddelbart ud i naturen på egen hånd. Deltagerobservationer og interviews med frivillige giver indtryk af, at alene det at opholde sig udenfor i længere tid i de givne fysiske rammer er nyt for flere børn og familier.

"Familierne kommer ikke selv ud i naturen. [...] I mine øjne ser de ikke ud som om, de ved, hvad det er, der findes ude i skoven."

(Interview frivillig, Familieoplevelsesklub på Sjælland)

"Jeg tror aldrig, deres forældre tager dem med ud i naturen på den måde. [...] Det med at man går ud og leger, og man oplever og opfinder lege, og de eventyrer man kan opfinde for sig selv i sin leg, det tror jeg aldrig rigtig, de gør. De er meget indebørn og meget sådan online-børn."

(Interview frivillig, Naturklub i Jylland)

"Jeg havde et barn med rundt i skoven for at finde forskellige blade, og jeg tror altså ikke, hun kunne se, at bladene var forskellige. Det lå hende meget fjernt."

(Interview frivillig, Familieoplevelsesklub på Sjælland)

På baggrund af deltagerobservationer og interviews med frivillige forstås børnene at være relativt uvante med naturen, når de starter i klubberne, naturen er ukendt for dem, og de har ikke umiddelbart øje for eller går på opdagelse i naturen af sig selv.

6.2 ER BØRNENE BLEVET NYSGERRIGE PÅ NATUREN?

Under interviews med frivillige i Naturklubben giver de udtryk for, at de ser en udvikling i børnenes nysgerrighed på naturen. De beskriver, at der er individuelle forskelle mellem børnene og deres måde at tilgå naturen og nye udfordringer på, og at der er forskel på, hvor nysgerrige

børnene bliver på naturen. De fortæller, at nogle børn er modige og begiver sig i kast med de nye ting med stort gåpåmod, mens andre er lidt mere tilbageholdende og forsigtige. De frivillige oplever, at nogle børn forbliver relativt natureuvante, mens andre bliver opmærksomme på naturelementer i omgivelserne og bliver mere nysgerrige herpå. Nogle børn bliver mere fortrolige med naturen og går selv på opdagelse, mens andre fortsat skal have hjælp til at rette opmærksomheden mod naturen.

"Jeg synes, det er meget forskelligt hvor meget, de selv opsøger naturen, og hvad de ser, når de kigger ud, når vi er i skoven. Nogle kan bedst lide at være oppe ved de voksne og skal hjælpes til at finde dyr i søen, hvor andre bare tager det der net, og så er det bare go. Det er meget individuelt. For nogle er det gået rigtig stærkt med, hvad de tør. Det er individuelt, hvor modige børnene er. Men de gør det meget mere nu, end da vi startede for to år siden. For to år siden så de slet ikke, hvad de var i. Og nu kan de godt finde på at løbe ud og vende en træstub og finde bænkebidere. Det gjorde de slet ikke til at starte med, jeg tror ikke engang, de vidste, hvad en bænkebidere var. Min oplevelse er, at de tør godt at løbe ud og kigge og blive lidt beskidte og få lidt jord under neglene på en måde, som de slet ikke turde før."

(Interview frivillig, Naturklub i Jylland)

I Naturklubben synes børnene at blive præsenteret for og bekendt med naturen, og klubben bidrager til at give børnene oplevelser i og med naturen. De frivillige ser en udvikling fra, at børnene ikke umiddelbart har øje for naturen til, at børnene efter et par år er blevet mere fortrolige med naturen og selv går på opdagelse i og undersøger naturen. Under deltagerobservationen i Naturklubben ses ikke, at børnene bliver nysgerrige på eller går på opdagelse i naturen, dette kan dog være påvirket af, at uderummet gav begrænsede muligheder for at gå på opdagelse i naturen. På baggrund af interviews med frivillige tolkes aktiviteterne i klubben til at medvirke til at styrke børnenes nysgerrighed på naturen.

Deltagerobservationer og interviews med frivillige i Familieoplevelsesklubberne giver indtryk af, at børnene ikke af sig selv bliver nysgerrige eller går på opdagelse i naturen, her skal de frivillige hjælpe børnene til at rette opmærksomhed mod naturen.

"Det er nok afhængigt af, at vi gør noget - de fleste i hvert fald, der er nogle enkelte, som er mere nysgerrige end andre. Men alle de andre, de går rundt som sådan zombieagtig og ser ingenting, medmindre man peger. Naturen er stadigvæk for fremmed for dem på en eller anden måde. Det der med at stikke næsen ned i sporet og se, hvad vi finder, det virker bare ikke rigtigt. Ikke af sig selv i hvert fald."
(Interview frivillig, Familieoplevelsesklub på Sjælland)

"Det er os, der skal tage initiativet. Hvis vi skal lave noget mere med natur, så skal det komme fra os, det er helt sikkert. Vi ved jo, at familierne ikke går på opdagelse af sig selv."
(Interview frivillig, Familieoplevelsesklub i Jylland)

Samlet set, så synes Naturklubben i højere grad at lykkes med at øge børnenes opmærksomhed og nysgerrighed på naturen i sammenligning med Familieoplevelsesklubberne. Det kan spille ind, at Naturklubberne mødes oftere.

6.3 KOMMER BØRNENE MERE UD I NATUREN?

Familieoplevelsesklubben på Fyn har gode erfaringer med lave simple ture og aktiviteter i naturen, som det er muligt for familierne at lade sig inspirere af og kopiere. Her er fokus på, at familierne bliver introduceret til og får positive oplevelser med at prøve noget nyt eksempelvis at sove i telt. De frivillige oplever, at flere familier efterfølgende får mod på at gentage aktiviteten på egen hånd. På denne måde kan aktiviteterne fungerer som simple oplevelsesskabeloner, som familierne kan overføre til og genbruge i deres eget liv.

"Jeg tror ikke, de ville komme afsted, hvis ikke der var nogle, som sendte dem en invitation og havde skabt rammerne. Det kan de slet ikke overskue mange af dem. Det med at komme ud i det fri og bruge naturen, det får de ikke gjort, hvis ikke vi viser dem vej og laver nogle ting, som er nemme at kopiere. Vi prøver at give dem lyst til at komme ud igen i andre sammenhænge. Der er faktisk en hel del, især mødrene, som ikke er så stor fan af at være ude i naturen. Men når så først vi er kommet afsted og får oplevelsen, så kan de gå på vandet. De har virkelig fået overskredet nogle grænser, og det har

været så hyggeligt, og så har det givet dem mod. Vi har lige sovet i telt, og det var jo også en udfordring for mange. Men det var fantastisk, og de var helt høje af det bagefter. De ville slet ikke hjem igen. Der er flere familier, som har efterfølgende er taget på både telttur og sheltertur. Som er blevet inspireret og har sagt; jamen det er jo slet ikke farligt det her!"
(Gruppeinterview frivillige, Familieoplevelsesklub på Fyn)

Familieoplevelsesklubben på Fyn adskiller sig fra de andre klubber på dette punkt. De frivillige i de andre klubber oplever ikke, at børn eller familier kommer mere ud i naturen på egen hånd. Deres oplevelse er nærmere, at klubberne bidrager til at give børn og familier oplevelser i naturen og nye erfaringer med at være i naturen. Men det er ikke de frivilliges oplevelse, at klubaktiviteterne overføres til og integreres i børnenes liv uden for klubben, og de beskriver, at det er de færreste familier, som opsøger eller tager ud i naturen på egen hånd.

"Der er ikke nogen af de her familier, der selv tager ud og oplever, hvordan naturen i deres nærområde ser ud. Jeg tror desværre, at det er isoleret til klubben. [...] Det er min klare opfattelse, at der er mange af familierne, der ikke kommer nogen vegne ellers. [...] Vi skal nok ikke forvente, at de bliver de store brugere af naturen, det tror jeg ikke. Så bliver man skuffet, hvis man har en forestilling om det."
(Interview frivillig, Familieoplevelsesklub på Sjælland)

"Hvis jeg skal være helt ærlig, så tror jeg ikke, det er noget, de tager med og gør selv. Jeg tror ikke, familierne har overskud til at lave den type aktiviteter med deres børn i hverdagen. [...] Man kan man jo håbe, at det er noget, de vil kunne gøre i deres egen fritid. Jeg tvivler på, at de gør det."
(Interview frivillig, Naturklub i Jylland)

Samlet set, så synes aktiviteterne i klubberne at medvirke til, at børnene kommer mere ud i naturen og får nye oplevelser og erfaringer med naturen igennem klubben. Aktiviteterne i klubberne synes dog ikke at motivere børnene til at komme mere ud i naturen på egen hånd, men det kan selvfølgelig være svært at vurdere for de frivillige, der ikke har med børnene at gøre i hverdagen uden for klubrammerne.

7. KONKLUSION

Evalueringens resultater sammenfattes her i relation til de opstillede undersøgelsesspørgsmål.

I relation til undersøgelsesspørgsmål 1 *"Hvad karakteriserer aktiviteterne, og hvordan indgår natur i aktiviteterne?"* (afsnit 4), viser evalueringen, at klubbernes aktiviteter er karakteriseret ved at foregå udenfor og handler om at opholde sig ude og lave forskellige ting udenørs og i naturen. Naturen fungerer oftest som fysisk ramme for aktiviteterne, og inddrages sjældent aktivt i aktiviteterne.

I relation til undersøgelsesspørgsmål 2 *"Hvad har gjort klubberne levedygtige over en længere periode?"* (afsnit 5), viser evalueringen, at særligt to forhold omkring aktiviteterne har positiv betydning for klubbernes levedygtighed: tid uden aktiviteter samt balance mellem struktur og frihed. Disse forhold udpeges af de frivillige til at have positiv betydning for klubbernes levedygtighed, hvilket er sammenfaldende med, hvad der er observeret omkring aktiviteterne (jf. afsnit 4.3).

I relation til undersøgelsesspørgsmål 3, *"Har aktiviteterne styrket børnenes nysgerrighed på naturen og motiveret dem til at komme mere ud i naturen?"* (afsnit 6) viser evalueringen, at aktiviteterne har medvirket til at styrke børnenes nysgerrighed på naturen særligt i Naturklubben. Aktiviteterne i klubberne synes at medvirke til, at børnene kommer mere ud i naturen og får nye oplevelser og erfaringer med naturen igennem klubben. Det er derimod mere tvivlsomt, hvorvidt aktiviteterne motiverer børnene til også at komme mere ud i naturen uden for klubrammerne. Denne tvivl udtrykkes af de frivillige, men det er reelt ikke undersøgt i nærværende evaluering.

8. OPMÆRKSOMHEDS- PUNKTER SAMLET

Afslutningsvis samles opmærksomhedspunkterne fra afsnit 4 og 5. Opmærksomhedspunkterne kan anvendes som overvejelser, der med fordel kan inddrages i fremtidigt arbejde med Naturklubbernes videre udvikling eller til lignende initiativer.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

Evalueringen viser, at det er hensigtsmæssigt:

1. At igangsætte naturorienterede aktiviteter i klubberne, hvis man vil stimulere børnenes nysgerrighed over for naturelementerne i omgivelserne.
2. At afholde Naturklubber i mindre og afgrænsede uderum, som indeholder flere og forskellige natur-elementer, hvis man vil øge børnenes deltagelse i aktiviteterne og lyst til at undersøge naturen.
3. At organiseringen af aktiviteterne er fleksibel med balance mellem struktur og frihed, hvis man vil øge børnenes deltagelse, engagement og mulighed for at gå opdagelse i naturen.

Det er vigtigt at være opmærksom på tre punkter i aktiviteterne, hvis man vil øge børnenes nysgerrighed på naturen:

- **Det planlagte:** at introducere, igangsætte og afslutte aktiviteterne.
 - **Mellemrum:** at aktiviteterne har indlagt mellemrum, som giver mulighed for, at børnene kan gå på opdagelse og fordybe sig i, hvad de møder.
 - **Det tilfældigt opståede:** at de frivillige er klar til at forfølge, intervenere og støtte op om det, der opstår tilfældigt både under og i mellemrummene mellem aktiviteter.
4. Det er hensigtsmæssigt at udpege en person (intern eller ekstern), som kan understøtte, at de frivillige i klubberne får gjort de ting, som de selv har fremhævet som betydningsfulde for klubbens levedygtighed.

LITTERATUR

Andkjær, R., Ishøj, A. & Andkjær, S. (2022). *Det er også godt, at der ikke er drenge med! Kvalitativ evaluering af De Grønne Pigespejderes projekt Spejd med pigerne*. København: Center for børn og natur.

Red Barnet. (2018, 4. september). *Naturklubber er gode vitaminer for børn i boligblokke*. Lokaliseret d. 28. november 2022 på: <https://redbarnet.dk/nyheder/naturklubber-er-gode-vitaminer-for-boern-i-boligblokke/>

Red Barnet. (u.å.). om Red Barnet. Lokaliseret d. 30. november 2022 på: <https://redbarnet.dk/om-red-barnet/>

Red Barnet. (u.å.a). *Naturklubber*. Lokaliseret d. 28. november 2022 på: <https://redbarnet.dk/vaer-med/hvad-kan-du-lave/naturklubber/>

Red Barnet. (u.å.b). *Vi styrker børns fællesskaber i naturen*. Lokaliseret d. 28. november 2022 på: <https://redbarnet.dk/vores-arbejde/fattigdom-i-danmark/naturaktiviteter/>

Red Barnet. (u.å.c). *Vores frivillige skaber fællesskaber, tryghed og nye venskaber for udsatte børn og deres familier*. Lokaliseret d. 28. november 2022 på: <https://redbarnet.dk/vores-arbejde/fattigdom-i-danmark/oplevelsesklubber/>